

ESTET

**EMBEDDING SUSTAINABILITY SKILLS IN TOURISM
EDUCATION AND TRAINING**

Project No. : 2020-1-PL01-KA202-081845

INFORMACJE O WYNIKACH

WYNIKI PRACY INTELEKTUALNEJ:

IO3: PROGRAM SZKOLEŃ W MIEJSCU PRAC

AKTYWNOŚĆ:

MODUŁ 1. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ TURYSTYKI

INFORMACJE O PROJEKCIE

PROJEKT:

ESTET: Embedding Sustainability Skills in Tourism Education and Training

TYTUŁ PROJEKTU:

Włączanie kompetencji z zakresu zrównoważonego rozwoju w kształcenie i szkolenia dotyczące turysty

Akronim Projektu:

ESTET

NUMER PROJEKTU:

2020-1-PL01-KA202-081845

KOORDYNATOR PROJEKTU:

SPOŁECZNA AKADEMIA NAUK / SAN - POLSKA

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Niniejszy projekt został finansowany przy wsparciu Komisji Europejskiej. Niniejsza publikacja odzwierciedla jedynie poglądy autora, a Komisja nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie zawartych w niej informacji.

Spis treści

CELE NAUCZANIA	3
METODY	3
CZAS	3
WPROWADZENIE	4
1.1 TRZY FILARY ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	4
1.1.A. ZRÓWNOWAŻONOŚĆ W TURYSTYCE	5
1.1.B. TURYSTYKA A CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	6
1.1.C. 'TRIPLE BOTTOM LINE'	6
1.1.D. TURYSTYKA ZRÓWNOWAŻONA I REGENERACYJNA	7
1.1.E. SKUTKI EKONOMICZNE, SPOŁECZNO-KULTUROWE I ŚRODOWISKOWE	7
1.1.F. OSIĄGANIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU POPRZECZ ODPOWIEDZIALNĄ TURYSTYKĘ	9
1.1.G. CERTYFIKACJA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU: KRYTERIA GSTC	10
1.2 PRZEGLĄD TRENDÓW W ROZWOJU TURYSTYKI: ZRÓWNOWAŻONY WZROST TURYSTYKI	12
1.2.A. ZRÓWNOWAŻONA TURYSTYKA WYZWANIEM DLA PRZYSZŁOŚCI SEKTORA	12
1.2.B. ZROZUMIENIE CZYNNIKÓW OGRANICZAJĄCYCH ROZWÓJ TURYSTYKI	12
1.2.C. PRAKTYKI W ZAKRESIE PLANOWANIA I ZARZĄDZANIA TURYSTYKĄ ZRÓWNOWAŻONĄ	14
1.3 ZMIANY W ZAPOTRZEBOWANIU KLIENTÓW NA BARDZIEJ ZRÓWNOWAŻONE PRODUKTY I USŁUGI TURYSTYCZNE: IMPLIKACJE DLA PROJEKTOWANIA I REALIZACJI OFERT TURYSTYCZNYCH	15
1.3.A. WZMOCNIENIE ZMIAN W ZACHOWANIU: MECHANIZMY ZARZĄDZANIA I ROZWÓJ ŚWIADOMOŚCI	15
1.3.B. DYWERSYFIKACJA BRANŻY TURYSTYCZNEJ: ALTERNATYWNE MODELE TURYSTYKI	16
PRZYDATNE LINK	17
PODSUMOWANIE	18
PYTANIA DO SAMOOCENY POPRAWNYCH ODPOWIEDZI MOŻE BYĆ WIĘCEJ NIŻ JEDNA	19
BIBLIOGRAFIA	21

Słowa kluczowe

Zasady zrównoważonego rozwoju, zrównoważona turystyka, turystyka regeneracyjna, wpływ turystyki, interesariusze turystyki, czynniki limitujące turystykę, mierzenie zrównoważonej turystyki, praktyki w zakresie zarządzania, strategię i planowanie, systemy certyfikacji, mechanizmy zarządzania, zdolności edukacyjne, wzrost świadomości, zmiany zachowań

CELE NAUCZANIA

Rezultatem zapoznania się z tym programem nauczania powinno być osiągnięcie następujących efektów:

- *Wiedza:* Świadomość umiejętności związanych ze zrównoważonym rozwojem (zielonych) wymaganych w sektorze turystycznym. Znajomość praktycznych podejść do projektowania odpowiednich do nauczania zielonych umiejętności.
- *Umiejętności:* Umiejętność konstruowania treści nauczania i procesu nauczania/uczenia się w oparciu o system uczenia się jednego pojęcia, uczenie oparte na dociekaniu, podejścia do uczenia się przez praktykę.
- *Podejście:* Uczenie aktywnego podejścia do własnego procesu uczenia się.

METODY

Metody wykorzystywane w Module 1:

- Samodzielne uczenie się poprzez studiowanie materiałów zawartych w module oraz w materiałach uzupełniających, a także linkach udostępnionych w materiałach
- Aktywne uczenie się np. wdrożenie zajęć zaprojektowanych w ramach praktycznych sesji

Ocena stopnia znajomości materiału w ramach modułu będzie miała charakter:

- Samoocena poprzez wypełnienie testów na zakończenie modułu

CZAS

Przewidywany czas modułu:

- Zakres materiału do samodzielnego przyswojenia: **8 godzin**
- Wypełnienie testu sprawdzającego: **5 – 10 minut**

Warsztat praktyczny w ramach modułu 1: **8 godzin**

WPROWADZENIE

Moduł dotyczy koncepcji zrównoważonego rozwoju w turystyce, przeglądu trendów w rozwoju turystyki oraz jej zrównoważonego wzrostu, jak również implikacji dla projektowania i dostarczania ofert turystycznych wynikających ze specyfiki popytu odbiorców tj. zapotrzebowania na bardziej zrównoważone produkty i usługi turystyczne.

Punkt 1.1. zaczyna się od przeglądu trzech filarów zrównoważonego rozwoju oraz ich powiązania z celami zrównoważonego rozwoju oraz z długoterminowym, odpowiedzialnym zarządzaniem destynacją. Stanowi krótkie wprowadzenie do rozwijającej się koncepcji turystyki regeneracyjnej, która opiera się na turystyce zrównoważonej, ale idzie o krok dalej. Zrównoważenie społeczne, środowiskowe i gospodarcze wyjaśniono za pomocą 12 celów Organizacji Narodów Zjednoczonych dla zrównoważonej turystyki, które mają na celu zminimalizowanie negatywnych i maksymalizację pozytywnych skutków turystyki. Podano również przykłady negatywnych skutków turystyki oraz sposoby ich łagodzenia poprzez odpowiedzialne zachowanie. W module wyjaśniono kryteria GSTC – minimum, które każda firma turystyczna, rządy i destynacje powinny osiągnąć w zakresie zrównoważenia ekonomicznego, społecznego, kulturowego i środowiskowego.

Punkt 1.2 obejmuje różne ramy i inicjatywy w zakresie pomiaru poziomu zrównoważoności w turystyce, co pomaga osiągnąć nową, post-pandemiczną globalną wizję silniejszej i bardziej zrównoważonej turystyki. Wyjaśnia kilka działań, które należy wziąć pod uwagę przy planowaniu i zarządzaniu turystyką w sposób zrównoważony, oraz wyjaśnia, dlaczego stosowanie zasad zrównoważonego rozwoju do opracowywania strategii i planowania turystyki ma kluczowe znaczenie dla zmniejszenia presji turystycznej i zwiększenia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.

Punkt 1.3 wyjaśnia, w jaki sposób różne mechanizmy zarządzania, a także działania mające na celu podnoszenie świadomości, wpływają na bardzo potrzebne zmiany zachowań różnych interesariuszy turystyki w celu zyskania większego poziomu zrównoważenia pod względem społecznym i środowiskowym. Rosnące zainteresowanie konsumentów bardziej zrównoważonymi produktami turystycznymi już zaczęło wpływać na istniejące modele, aby były bardziej oparte na szacunku i uczciwych podejściach, co zmniejszy presję turystyczną poprzez tworzenie, rozwój i promocję alternatywnych, bardziej zrównoważonych modeli turystycznych i ofert produktowych.

1.1 TRZY FILARY ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

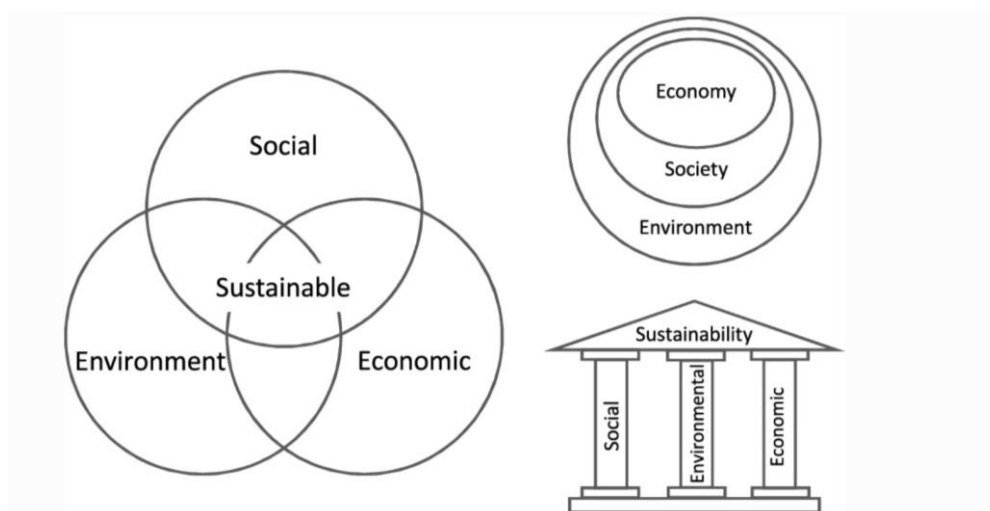
Dla wielu osób zrównoważony rozwój oznacza ochronę środowiska naturalnego. Jednak środowisko naturalne to o wiele więcej niż tylko naturalny krajobraz. Należy także wziąć pod uwagę zwiększenie korzyści z turystyki dla lokalnych mieszkańców, firm turystycznych i turystów. Zrównoważonego rozwoju środowiska nie należy mylić z pełnym zrównoważonym rozwojem, który wymaga również zrównoważenia czynników ekonomicznych i społecznych.

W ciągu ostatnich 20 lat nastąpił gwałtowny wzrost liczby publikacji i dyskusji na temat "zrównoważonego rozwoju", rozumianego jako "zaspokajanie potrzeb obecnego pokolenia bez uszczerbku dla możliwości zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń".

Bazuje to na najczęściej cytowanej definicji zrównoważonego rozwoju zaczerpniętej z raportu Światowej Komisji Środowiska i Rozwoju, *Nasza Wspólna przyszłość*, znanego również jako Raport Brundtlanda¹, opublikowanego w 1987 roku. Zasady zrównoważonego rozwoju, często określane mianem "trzech filarów", stanowią wzajemnie powiązane fundamenty tej koncepcji: gospodarka, społeczeństwo i środowisko. Zasady te są również nieformalnie określane jako zysk, ludzie i planeta.

Zazwyczaj używa się ich zamiennie, a graficznie przedstawia się je w formie trzech przecinających się kół: gospodarka, społeczeństwo i środowisko, przy czym zrównoważony rozwój umieszcza się na ich przecięciu (rys. 1). Do filaru społecznego często dodaje się element "kulturowy", co sprawia, że jest to zrównoważony rozwój "społeczno-kulturowy". Początki paradygmatu "trzech filarów" przypisuje się także Raportowi Brundtland, w którym wezwano do "nowej ery wzrostu gospodarczego - wzrostu, który jest silny, a jednocześnie zrównoważony pod względem społecznym i środowiskowym".²

Rys 1 Typowe przedstawienie zrównoważonego rozwoju jako trzech przecinających się okręgów. Po prawej, alternatywne ujęcia: dosłowne "filary" i podejście oparte na koncentrycznych okręgach.³

1.1.A. ZRÓWNOWAŻONOŚĆ W TURYSTYCE

W kontekście turystyki zrównoważony rozwój stał się jednym z najważniejszych zagadnień, które muszą być uwzględnione w każdej realnej strategii rozwoju turystyki.

¹ <https://www.iisd.org/about-iisd/sustainable-development>

² <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

³ Purvis, B., Mao, Y. and Robinson, D (2019), Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability Science* volume 14, pp. 681–695; <https://link.springer.com/article/10.1007/s11625-018-0627-5/figures/1>

Światowa Organizacja Turystyki ONZ (UNWTO) definiuje "turystykę zrównoważoną" w oparciu o trzy filary jako "turystykę, która w pełni uwzględnia swój obecny i przyszły wpływ na gospodarkę, społeczeństwo i środowisko, odpowiadając na potrzeby odwiedzających, branży, środowiska i społeczności lokalnych (goszczących)"⁴.

Rozwój turystyki powinien zatem opierać się na podejściu zrównoważonym, aby w dłuższej perspektywie mógł wspierać wzrost gospodarczy, przy jednoczesnym zachowaniu zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych, z korzyścią dla społeczności lokalnych w miejscach docelowych. Innymi słowy, turystyka zrównoważona oznacza turystykę, która jest opłacalna ekonomicznie, ale nie niszczy zasobów, od których zależy jej przyszłość, zwłaszcza środowiska fizycznego i tkanki społecznej społeczności lokalnych (goszczących turystów i odwiedzających).

Wytyczne dotyczące rozwoju turystyki zrównoważonej oraz praktyki zarządzania mają zastosowanie do wszystkich form turystyki we wszystkich typach miejsc docelowych, w tym do turystyki masowej i różnych segmentów turystyki niszowej. Zasady zrównoważonego rozwoju odnoszą się do ekonomicznych, społeczno-kulturowych i środowiskowych aspektów rozwoju turystyki, a w celu zagwarantowania jego długofalowej trwałości należy ustanowić odpowiednią równowagę między tymi trzema wymiarami.

1.1.B. TURYSTYKA A CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

W ramach Agendy 2030 na rzecz Zrównoważonego Rozwoju i Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDGs) uznano, że turystyka może odegrać znaczącą rolę w tworzeniu zrównoważonych rozwiązań⁵. W ramach Celów Zrównoważonego Rozwoju opracowanych przez ONZ przyjęto podejście zintegrowane, oparte na trzech filarach, przyjmując 17 ogólnych celów w mniejszej liczbie kategorii⁶ w celu promowania zrównoważonych praktyk turystycznych, aby złagodzić negatywny wpływ turystyki. Turystyka może potencjalnie przyczynić się, bezpośrednio lub pośrednio, do realizacji wszystkich 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. W szczególności została uwzględniona jako cel w Celach 8, 12 i 14, dotyczących odpowiednio: zrównoważonego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz zrównoważonego wykorzystania oceanów i zasobów morskich.

1.1.C. 'TRIPLE BOTTOM LINE'

W 1993 roku profesor John Elkington stworzył termin "triple bottom line" (TBL), czyli ramy zrównoważonego rozwoju, w których analizuje się wpływ przedsiębiorstwa na społeczeństwo, środowisko i gospodarkę. Twierdził on, że sukces lub porażka w realizacji celów zrównoważonego rozwoju nie mogą być mierzone jedynie w kategoriach zysków i strat ekonomicznych, ale także w kategoriach dobrobytu ludzi i zdrowia naszej planety. Co ciekawe, 25 lat później w Harvard Business Review (czerwiec 2018 r.) wezwał do ponownego przemyślenia TBL i wzmocnienia naszych wysiłków, aby "pobudzić regenerację naszych gospodarek, społeczeństw i biosfery"⁷.

⁴ <https://www.unwto.org/EU-guidebook-on-sustainable-tourism-for-development>

⁵ UNWTO, 2018, Tourism for SDGs

⁶ <https://sdgs.un.org/goals>

⁷ <https://hbr.org/2018/06/25-years-ago-i-coined-the-phrase-triple-bottom-line-heres-why-im-giving-up-on-it>

Trzy lata później, w czerwcu 2021 r., Organizacja Narodów Zjednoczonych zainicjowała Dekadę Odnowy Ekosystemów⁸, która "wzywa do zwiększenia wysiłków na rzecz zapobiegania, powstrzymania i odwrócenia procesu degradacji obszarów takich jak łąki, lasy, oceany i góry", ponieważ "prowadzenie dotychczasowych działań nie jest możliwe".⁹

1.1.D. TURYSTYKA ZRÓWNOWAŻONA I REGENERACYJNA

Rosnące globalne uznanie dla "wzmocnienia" wysiłków, wspomnianych przez Elkingtona w celu przywrócenia i regeneracji naszej planety w wielu branżach, ma znaczący wpływ na branżę turystyczną. Koncepcja turystyki regeneracyjnej, która opiera się na turystyce zrównoważonej, ale idzie o krok dalej, zyskuje coraz większe uznanie na całym świecie od 2019 roku¹⁰. Pójście o krok dalej oznacza, że turystyka pozostawia dane miejsce lepszym niż było wcześniej ("turystyka regeneracyjna"), a nie pozostawia je takim, jakie jest, i nie pogarsza jego stanu ("turystyka zrównoważona")¹¹. Anna Pollock, jedna z najbardziej uznanych światowych ekspertów w dziedzinie turystyki, nazywa turystykę regeneracyjną "naturalnym dojrzewaniem zrównoważonego rozwoju", dzięki któremu miejsca docelowe mogą się rozwijać i rozkwiąć¹². Również światowej sławy ekspert Dianne Dredge, twierdzi, że turystyka regeneracyjna "nie może pozostać niezauważona", ponieważ "jest to przestrzeń, w której wielu specjalistów z branży turystycznej i nie tylko, pracuje nad stworzeniem nowych możliwości, doświadczeń, współpracy i innowacji w dążeniu do regenerującej przyszłości"¹³.

Trwa debata na temat tego, co turystyka zrównoważona i regeneracyjna oznacza dla ośrodków turystycznych, przedsiębiorstw, społeczności lokalnych i turystów (jakie korzyści może im przynieść). W tej debacie ważne jest, aby pamiętać, że: turystyka zrównoważona jest podstawą turystyki regeneracyjnej; nie powinny być one postrzegane jako konkurencyjne i nie wykluczają się wzajemnie (skupienie się na jednym z nich nie oznacza wycofania się z drugiego ani jego umniejszenia)¹⁴.

1.1.E. SKUTKI EKONOMICZNE, SPOŁECZNO-KULTUROWE I ŚRODOWISKOWE

Turystyka wywiera wpływ na gospodarkę, społeczeństwo, kulturę i środowisko. W niektórych miejscowościach wpływ ten jest bardziej negatywny niż pozytywny i odwrotnie - może się zmieniać w czasie, a niektóre skutki mogą się nasilać lub zanikać. Stały rozwój turystyki powoduje coraz większe obciążenie biologicznie zróżnicowanych siedlisk oraz kultur lokalnych, które są często wykorzystywane do wspierania turystyki masowej. Negatywne skutki środowiskowe są szczególnie widoczne na obszarach naturalnych i chronionych.

⁸ <https://www.decadeonrestoration.org/>

⁹ <https://news.un.org/en/story/2021/06/1093362>

¹⁰ <https://hub.wtm.com/what-is-regenerative-tourism-and-how-should-we-deliver-it/>

¹¹ <https://rootedstorytelling.com/sustainable-development/regenerative-tourism/>

¹² <https://medium.com/activate-the-future/regenerative-tourism-the-natural-maturation-of-sustainability-26e6507d0fcb>

¹³ <https://www.thetourismcolab.com.au/post/regenerative-tourism-rising-and-why-it-can-t-be-unseen>

¹⁴ <https://www.thetourismcolab.com.au/post/sustainable-tourism-and-or-regenerative-tourism-to-make-tourism-better-we-do-need-to-get-it>

Na przykład infrastruktura (np. szlaki turystyczne, punkty widokowe, znaki, centra dla zwiedzających itp.) powoduje chaos budowlany, wytwarzanie odpadów, zanieczyszczenie środowiska i nadmierne wykorzystywanie zasobów naturalnych.

Działalność człowieka na terenie obszaru chronionego może zakłócać życie zwierząt. Rosnąca urbanizacja powoduje, że w nocy nie jest już tak ciemno, co zakłóca naturalne cykle reprodukcyjne dzikich zwierząt, ich drapieżnictwo i zachowania migracyjne. Również hałas może powodować zmiany w zachowaniu zwierząt i ich rozmieszczeniu przestrzennym. Sektor zakwaterowania przyczynia się do emisji dwutlenku węgla poprzez ogrzewanie, klimatyzację i zapewnianie gościom udogodnień, a także może zmieniać tradycyjny krajobraz danego obszaru. Zużycie wody przez turystę na wakacjach może być 10-100 razy większe niż zużycie wody przez lokalnych mieszkańców. Innym rosnącym i dobrze znanym wyzwaniem jest wzrost ilości odpadów (w tym odpadów ludzkich)¹⁵.

Zrównoważona turystyka polega na minimalizowaniu negatywnego i maksymalizowaniu pozytywnego wpływu poprzez planowe i długoterminowe odpowiedzialne zarządzanie destynacją włączające wszystkich interesariuszy. Zostało to dobrze ujęte w 12 Celach Zrównoważonej Turystyki, zaproponowanych w 2005 r. przez UNWTO i Program Środowiskowy ONZ (UNEP)¹⁶, wyróżnionych poniżej pogrubioną czcionką.

Zrównoważony rozwój gospodarczy i maksymalizacja pozytywnego wpływu turystyki na gospodarkę:

1. Zapewnienie rentowności ekonomicznej i konkurencyjności destynacji turystycznych i przedsiębiorstw, tak aby mogły one stabilnie prosperować w długim okresie;
2. Maksymalizacja lokalnego dobrobytu wynikającego z wkładu turystyki w lokalną gospodarkę oraz minimalizacja strat;
3. Zapewnienie i wzmocnienie jakości zatrudnienia - lokalnych miejsc pracy tworzonych i wspieranych przez turystykę, bez dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, niepełnosprawność lub w inny sposób, a także przyczynianie się do łagodzenia ubóstwa.

Zrównoważony rozwój społeczno-kulturowy respektuje autentyczność społeczno-kulturową społeczności goszczących, zachowuje ich dziedzictwo kulturowe i przyczynia się do zrozumienia i tolerancji międzykulturowej:

4. Dobrostan społeczności jest najważniejszy: poprawa jakości ich życia i unikanie wszelkich form degradacji lub wycisku społecznego.
5. Należy szanować i wzmocniać historię społeczności, jej autentyczną kulturę, tradycje i odrębność (bogactwo kulturowe).
6. Kluczowe znaczenie ma także kontrola lokalna - angażowanie i upodmiotowienie społeczności lokalnych, włączenie ich w planowanie i podejmowanie decyzji dotyczących zarządzania turystyką i jej przyszłego rozwoju na ich terenie.

¹⁵ <https://sustainabletourismtraining.eu>

¹⁶ In 2005, the UNWTO and the UN Environment Programme (UNEP) published the guide for policy-makers, "Making Tourism More Sustainable", including 12 Aims for Sustainable Tourism, which were later incorporated into the GSTC Criteria.

7. Należy przy tym pamiętać o równości społecznej - powszechnym i sprawiedliwym podziale korzyści z turystyki wśród społeczności lokalnych, w tym o zwiększaniu szans, dochodów i usług dostępnych dla osób ubogich.
8. Zrównoważony rozwój społeczny troszczy się także o turystów, zapewniając im poczucie spełnienia poprzez bezpieczne i satysfakcjonujące doświadczenia, dostępne dla wszystkich, bez żadnej dyskryminacji.

Zrównoważony rozwój środowiska naturalnego pozwala na optymalne wykorzystanie zasobów środowiska, utrzymanie podstawowych procesów ekologicznych oraz przyczynia się do zachowania dziedzictwa naturalnego i różnorodności biologicznej.

9. Oznacza to utrzymanie i wzmocnienie fizycznej integralności krajobrazów oraz unikanie ich fizycznej i wizualnej degradacji;
10. Wspieranie różnorodności biologicznej (zachowanie i minimalizowanie szkód w obszarach naturalnych, dzikiej przyrodzie i siedliskach, takich jak lasy, góry, rzeki i jeziora);
11. Minimalizowanie wykorzystania rzadkich i nieodnawialnych zasobów (efektywne gospodarowanie zasobami); oraz
12. Zmniejszanie zanieczyszczenia zasobów naturalnych, takich jak powietrze, woda i ziemia, a także zmniejszanie ilości odpadów wytwarzanych przez przedsiębiorstwa turystyczne i odwiedzających (czystość środowiska).

Zrównoważony rozwój turystyki nie może być osiągnięty bez uwzględnienia wpływu tej branży na klimat. Sektor turystyczny przyczynia się do około 8% globalnej emisji gazów cieplarnianych (GHG)¹⁷, przy czym przewiduje się, że do 2030 roku wzrośnie ona o co najmniej 25%¹⁸. Przyspieszenie działań na rzecz klimatu w turystyce w celu pomiaru i redukcji emisji, przyjęcie ścieżki niskoemisyjnej i zmniejszenie emisji o 50% do 2030 roku ma zatem ogromne znaczenie dla odporności sektora i zmniejszenia jego znaczącego negatywnego wpływu na środowisko¹⁹.

1.1.F. OSIĄGANIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU POPRZEZ ODPOWIEDZIALNĄ TURYSTYKĘ

Turyści, którzy promują turystykę zrównoważoną, są wrażliwi na te zagrożenia i starają się chronić miejsca turystyczne oraz turystykę jako branżę. Odpowiedzialni turyści mogą ograniczyć wpływ turystyki na wiele sposobów:

- poznanie i zaznajomienie się z kulturą, tradycjami i polityką odwiedzanych społeczności (przed i w trakcie wizyty)
- przewidywanie i respektowanie lokalnych kultur, oczekiwań i założeń, aby zachowywać się w sposób nieinwazyjny i godny szacunku
- wspieranie integralności kultur lokalnych poprzez preferowanie firm, które zachowują dziedzictwo kulturowe i tradycyjne wartości

¹⁷ <https://www.carbonbrief.org/tourism-responsible-for-8-of-global-greenhouse-gas-emissions-study-finds>

¹⁸ <https://www.unwto.org/sustainable-development/tourism-emissions-climate-change>

¹⁹ <https://www.unwto.org/sustainable-development/climate-action>

- wspieranie lokalnej gospodarki poprzez kupowanie lokalnych towarów i korzystanie z usług małych, lokalnych firm
- oszczędzanie zasobów poprzez szukanie firm, które są świadome ekologicznie i zużywają jak najmniej zasobów nieodnawialnych

Destynacje turystyczne i operatorzy turystyczni popierają i stosują "odpowiedzialną turystykę" jako drogę do turystyki zrównoważonej. Filary odpowiedzialnej turystyki są zatem takie same jak filary turystyki zrównoważonej (integralność środowiskowa, sprawiedliwość społeczna i rozwój ekonomiczny). Główna różnica polega na tym, że w odpowiedzialnej turystyce cała branża turystyczna - osoby indywidualne, organizacje i przedsiębiorstwa - są zachęcane do wzięcia odpowiedzialności za swoje działania i ich skutki. Cała branża musi wziąć na siebie odpowiedzialność za uczynienie turystyki bardziej zrównoważoną i wykazać się tą odpowiedzialnością²⁰.

1.1.G. CERTYFIKACJA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU: KRYTERIA GSTC

12 Celów Zrównoważonej Turystyki ONZ zostało później włączonych do "Kryteriów GSTC"²¹, globalnych standardów bazowych dla zrównoważonego rozwoju w podróżach i turystyce. Kryteria GSTC zostały stworzone, aby zapewnić wspólne dla całego świata rozumienie pojęcia "zrównoważona turystyka" i stanowią minimum, do którego powinny dążyć firmy turystyczne, rządy i destynacje, aby osiągnąć zrównoważony rozwój pod względem ekonomicznym, społecznym, kulturowym i środowiskowym. **Opracowane i regularnie aktualizowane przez Światową Radę Zrównoważonej Turystyki** - wiodącego światowego autorytetu w zakresie ustanawiania i zarządzania globalnymi standardami zrównoważonej turystyki - Kryteria GSTC są wykorzystywane do edukacji i podnoszenia świadomości, tworzenia polityki, pomiaru i oceny, oraz jako podstawa do certyfikacji zrównoważonego rozwoju.

Istnieją dwa zestawy kryteriów: GSTC Industry Criteria (odnoszące się do zrównoważonego zarządzania prywatnym sektorem turystycznym, skupiające się obecnie na hotelach i organizatorach turystyki) oraz GSTC Destination Criteria (odnoszące się do zrównoważonego zarządzania destynacjami turystycznymi). **Kryteria GSTC opierają się na czterech głównych filarach (A, B, C, D), które dotyczą zarządzania, wpływu na społeczeństwo, kulturę i środowisko:**

1. Zrównoważone zarządzanie (kryteria odnoszą się do odpowiedzialnego zarządzania destynacją, zaangażowania interesariuszy oraz strategii adaptacji do zmian klimatu)

Na przykład, każda destynacja, która aspiruje do miana zrównoważonej, powinna: posiadać efektywną, odpowiednio finansowaną organizację, departament, grupę lub komitet odpowiedzialny za odpowiedzialne zarządzanie turystyką w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju i przejrzystości; posiadać długoterminową strategię zrównoważonego rozwoju i plan działania; posiadać odpowiedni system monitorowania i raportowania kwestii społeczno-ekonomicznych, kulturowych i środowiskowych oraz wpływu turystyki; regularnie współpracować z wieloma interesariuszami turystyki w destynacji.

²⁰ <https://responsibletourismpartnership.org/what-is-responsible-tourism/>

²¹ <https://www.gstcouncil.org/gstc-criteria/>

2. Wpływ społeczno-ekonomiczny (w tym pomiar wkładu ekonomicznego turystyki, godna praca dla miejscowej ludności, wspieranie lokalnych przedsiębiorców, zapobieganie wyzyskowi i dyskryminacji, dobrobyt społeczny, dostęp do lokalnych zasobów dla wszystkich)

Na przykład, każdy zrównoważony hotel powinien aktywnie wspierać inicjatywy na rzecz lokalnej infrastruktury i rozwoju społeczności lokalnej (w zakresie edukacji, szkoleń, zdrowia i warunków sanitarnych); zapewniać równe szanse zatrudnienia dla lokalnych mieszkańców i godne warunki pracy; posiadać politykę przeciwdziałania wszelkim innym formom wyzysku lub molestowania; a przy zakupie towarów dawać pierwszeństwo dostawcom lokalnym i dostawcom prowadzącym sprawiedliwy handel.

3. Oddziaływanie kulturowe (w tym ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego, ochrona i zachowanie praw własności intelektualnej społeczności i osób prywatnych, właściwa interpretacja)

Na przykład destynacje turystyczne powinny mieć politykę i system rekultywacji, ochrony i konserwacji dóbr kultury, zabytków historycznych i archeologicznych, niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz różnych aspektów lokalnej tożsamości i odrębności. Powinny chronić dostęp społeczności lokalnych do miejsc przyrodniczych i kulturowych oraz posiadać system zarządzania odwiedzającymi, zawierający wytyczne dotyczące zachowania odwiedzających w miejscach wrażliwych i podczas wydarzeń kulturalnych.

4. Wpływ na środowisko (w tym zużycie zasobów, redukcja zanieczyszczeń oraz zachowanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej)

Na przykład każdy zrównoważony organizator turystyki powinien dążyć do zmniejszenia zużycia wody i energii; aktywnie zachęcać klientów do korzystania z czystszych i bardziej zasobooszczędnych alternatywnych środków transportu; powinien mierzyć, minimalizować i kompensować emisję gazów cieplarnianych; ograniczać ilość odpadów i stosowanie szkodliwych substancji; a także przyczyniać się do ochrony bioróżnorodności i minimalizować wszelkie zakłócenia naturalnych ekosystemów w miejscu docelowym.

Stosowanie Kryteriów GSTC pomoże destynacji lub przedsiębiorstwu turystycznemu przyczynić się do realizacji Agendy 2030 na rzecz Zrównoważonego Rozwoju oraz 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Dla każdego z kryteriów określono jeden lub więcej z 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju, z którymi są one najbardziej związane²². Ważne jest, aby pamiętać, że kryteria wskazują, co należy zrobić, a nie jak to zrobić lub czy zostało to osiągnięte, aby poprawić praktyki w zakresie zrównoważonego rozwoju. Na podstawie tych kryteriów przedsiębiorstwa i destynacje mogą opracować własne standardy i wskaźniki efektywności. Każda destynacja turystyczna ma swoją własną kulturę, środowisko, zwyczaje i prawo, dlatego też kryteria zostały opracowane w taki sposób, aby można je było dostosować do warunków lokalnych i uzupełnić o dodatkowe kryteria dotyczące konkretnego miejsca i działalności.

²² <https://www.gstcouncil.org/wp-content/uploads/GSTC-Destination-Criteria-v2.0.pdf>

1.2 PRZEGLĄD TRENDÓW W ROZWOJU TURYSTYKI: ZRÓWNOWAŻONY WZROST TURYSTYKI

1.2.A. ZRÓWNOWAŻONA TURYSTYKA WYZWANIEM DLA PRZYSZŁOŚCI SEKTORA

Turystyka jest największym na świecie sektorem społeczno-gospodarczym, mającym szeroki wpływ na wzrost gospodarczy, zatrudnienie i rozwój społeczny. Jej udział w światowym PKB wynosi 10%. Jednocześnie jednak turystyka wywiera znaczną presję na środowisko naturalne, kulturowe i społeczne, powodując degradację naturalnych ekosystemów, utratę korzyści ekonomicznych, uzależnienie od dochodów z turystyki oraz wzrost ocieplenia klimatu. Niektóre z tych oddziaływań oraz wkład branży turystycznej w zmiany klimatu wyjaśniono szerzej w części 1.1.

Pandemia COVID-19 wywarła poważny wpływ na turystykę. Na całym świecie rośnie świadomość wpływu branży na emisję gazów cieplarnianych oraz inne skutki społeczne i środowiskowe, a co za tym idzie, następuje zmiana w kierunku bardziej efektywnych i zrównoważonych wzorców. W czerwcu 2020 roku, w ramach wczesnej reakcji na globalną pandemię, UNWTO ogłosiło "nową wizję turystyki globalnej - rosnącej lepiej, silniejszej i równoważącej potrzeby ludzi, planety i dobrobytu", która ma na celu ponowne uruchomienie i odbudowę turystyki, aby stała się ona **silniejsza i bardziej zrównoważona**²³. Ta nowa era "Zrównoważony rozwój jako nowa norma: Wizja przyszłości turystyki"²⁴ musi być realizowana przy zaangażowaniu szerokiego grona interesariuszy z sektora publicznego i prywatnego i musi być motorem zmiany zachowań poprzez rozwój świadomości i potencjału, szkolenia i edukację.

Postęp w kierunku bardziej zrównoważonej turystyki zależy od skoordynowanych wysiłków różnych podmiotów: władz krajowych i lokalnych, organów zarządzających destynacjami, przedsiębiorstw sektora prywatnego, pracowników i związków zawodowych, organizacji pozarządowych, instytucji edukacyjnych i szkoleniowych, społeczności lokalnej i turystów, agencji międzynarodowych. Brakuje jednak współpracy i wspólnego zrozumienia między różnymi podmiotami. Jest to jednak kwestia, którą można rozwiązać za pomocą mechanizmów zarządzania, ale także poprzez wzmocnienie potencjału edukacyjnego i podnoszenie świadomości (patrz punkt 1.3.a.).

1.2.B. ZROZUMIENIE CZYNNIKÓW OGRANICZAJĄCYCH ROZWÓJ TURYSTYKI

Próby zmniejszenia oddziaływania turystyki mogą być pozbawione sensu bez zrozumienia i oceny granic rozwoju turystyki, które powinny być przestrzegane w celu zagwarantowania podstawowych zasad zrównoważonego rozwoju.

Identyfikacja i znajomość czynników ograniczających rozwój turystyki, takich jak odporność ekologiczna, pojemność zasobów, problemy społeczności lokalnej, zadowolenie odwiedzających lub maksymalna wielkość ruchu turystycznego w danej destynacji, to pierwszy krok do zaproponowania i wdrożenia działań zgodnych z tymi ograniczeniami. Znajomość granic rozwoju turystyki i przepływu turystów, a także opracowanie, wdrożenie i analiza wskaźników to podstawowe narzędzia służące zwiększeniu odpowiedzialności, podnoszeniu świadomości i zapewnieniu zrównoważonego rozwoju terytorialnego.

²³ <https://www.unwto.org/covid-19-oneplanet-responsible-recovery>

²⁴ UNWTO, 2020, One Planet Sustainable Tourism Programme.

Konieczne jest zatem monitorowanie i mierzenie wpływu turystyki na następujące wymiary: ekologiczny, społeczny i kulturowy, ekonomiczny, ale także etyczny i zarządzania, aby umożliwić realizację polityki i strategii turystycznych zapewniających bardziej zrównoważony rozwój tego sektora.

UNWTO we współpracy z Wydziałem Statystyki ONZ (UNSD) uruchomiło w 2015 r. inicjatywę Measuring Sustainable Tourism (Pomiar zrównoważonej turystyki)²⁵ (MST), aby stworzyć ramy statystyczne do pomiaru turystyki zrównoważonej. Celem jest, aby "centralną cechą ram statystycznych były powiązania między ustalonymi ramami rachunkowości dla turystyki, rachunkami satelitarnymi turystyki (TSA) i rachunkami z ram Systemu Rachunkowości Środowiskowo-Ekonomicznej (SEEA). Stosując podstawę księgową dla ram statystycznych, inicjatywa dąży do wykorzystania ogólnych korzyści, które wynikają ze stosowania podejść księgowych w zakresie zapewnienia wewnętrznej spójności, możliwości zrozumienia braków danych i umieszczenia różnych informacji we właściwym kontekście oraz możliwości opracowania wskaźników na podstawie spójnie zdefiniowanych informacji gospodarczych i środowiskowych".

Inne organizacje międzynarodowe również wniosły istotny wkład w pomiar zrównoważonego rozwoju turystyki; na szczególną uwagę zasługują kryteria Światowej Rady Zrównoważonej Turystyki (GSTC)²⁶, EUROSTAT²⁷, OECD²⁸ oraz inicjatywa Komisji Europejskiej dotycząca Europejskiego Systemu Wskaźników Turystycznych (ETIS) na rzecz zrównoważonego zarządzania destynacjami turystycznymi.²⁹ Jednak europejskie statystyki dotyczące turystyki nie odzwierciedlają jeszcze w pełni różnych wymiarów oddziaływania tego sektora, mimo że niektóre wskaźniki oparte na bazie danych EUROSTATU (np. intensywność ruchu turystycznego, gęstość zaludnienia, wskaźniki obłożenia, związane z tym środki transportu) oraz ich kombinacje pomogły w opracowaniu pewnych przybliżonych danych dotyczących potencjalnych presji na środowisko.

W niektórych krajach europejskich, a także w ramach programów współfinansowanych przez UE, istnieją rozproszone inicjatywy, w ramach których opracowano różne systemy monitorowania i podejmowania decyzji mierzące konkretne aspekty, takie jak wrażliwość niektórych miejsc docelowych na zmiany klimatu (projekt SICCDE³⁰) czy dostępność naturalnych i wiejskich obszarów turystycznych (projekt Access-IT³¹).

Istnieją inne metody i podejścia do pomiaru zrównoważonego rozwoju turystyki w odniesieniu do destynacji turystycznej, produktu, modelu i zaangażowanych podmiotów, np:

- koncepcja pojemności środowiska (Carrying Capacity)

²⁵ <https://www.unwto.org/es/Measuring-Sustainability-Tourism>

²⁶ <https://www.gstcouncil.org/gstc-criteria/>

²⁷ "Methodological work on measuring the sustainable development of tourism", available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/tourism/methodology/projects-and-studies>

²⁸ Workshop on sustainable development strategies and tourism <http://www.oecd.org/cfe/tourism/workshoponsustainabledevelopmentstrategiesandtourism.htm>

²⁹ http://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators_en.

³⁰ <https://www.ecounion.eu/en/portfolio/siccde/>

³¹ <http://accessitpro.eu/>

- Granica akceptowalnych zmian (Limit of Acceptable Change)
- Ślad ekologiczny

Wszystkie te metody umożliwiają określenie progów, powyżej których walory przyrodnicze lub kulturowe mogą nie wytrzymać dodatkowej liczby odwiedzających i działań. Są one szczególnie ważne dla zarządzania odwiedzającymi na obszarach chronionych. Określenie tego progu jest jednak zawsze trudne i podlega ciągłym zmianom.

1.2.C. PRAKTYKI W ZAKRESIE PLANOWANIA I ZARZĄDZANIA TURYSTYKĄ ZRÓWNOWAŻONĄ

Stosowanie zasad zrównoważonego rozwoju przy opracowywaniu strategii i planów turystycznych ma kluczowe znaczenie dla zmniejszenia presji wywieranej przez turystykę oraz dla zwiększenia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Te zrównoważone strategie turystyczne muszą być przemyślane i stosowane zgodnie z charakterystyką i specyfiką każdej miejscowości turystycznej. Jednak co ważniejsze, za kluczowe uznaje się bardziej elastyczne, oddolne podejście uwzględniające czynniki gospodarcze, kulturowe, społeczne i środowiskowe oraz angażujące wszystkie zainteresowane strony z branży turystycznej. Zapewniłoby to trwałe rozwiązania w dłuższej perspektywie czasowej i opierałoby się na wspólnych aspiracjach i porozumieniach między zainteresowanymi stronami. Planując i zarządzając turystyką w sposób zrównoważony, należy wziąć pod uwagę kilka działań:

- Zapewnienie prawnie wiążących instrumentów dla obszarów turystycznych poprzez zastosowanie podejść planistycznych, takich jak protokół zintegrowanego zarządzania strefą przybrzeżną (ICZM), planowanie przestrzenne obszarów morskich (MSP), zasady zarządzania opartego na ekosystemach (EBM), które respektują ustalony dopuszczalny próg.
- Dzielenie się dobrymi praktykami w ramach ogólnego procesu budowania potencjału, w celu poprawy przepisów dotyczących planowania przestrzennego, które uwzględniają ocenę wpływu turystyki na społeczeństwo, kulturę i środowisko, ułatwiając ich przenoszenie i zwiększanie skali.
- Stosowanie systemów certyfikacji w celu zapewnienia, że dana działalność lub produkt spełnia określone standardy, które mogą być ustalone przez rząd lub uzgodnione w ramach sektora przemysłu. W turystyce certyfikacja jest wykorzystywana przede wszystkim do sprawdzania działalności i standardów przedsiębiorstw turystycznych, takich jak operatorzy bazy noclegowej, w celu zapewnienia bezpieczeństwa i zadowolenia konsumentów (np. systemy jakości lub "gwiazdkowe"). Może ona jednak zostać rozszerzona o kwestie związane ze zrównoważonym rozwojem. Systemy certyfikacji dla turystyki zrównoważonej służą jako ważne narzędzia do odróżniania firm, produktów i usług rzeczywiście odpowiedzialnych od tych, które jedynie wykorzystują słowa "eko" lub "zrównoważony" jako narzędzie marketingowe w celu przyciągnięcia konsumentów i zwiększenia wiarygodności certyfikowanych organizacji, a w konsekwencji poprawy ich wizerunku i reputacji. Większość systemów certyfikacji w branży turystycznej dotyczy jakości (ISO 9000) lub efektywności środowiskowej (ekoznaki i systemy zarządzania środowiskowego, takie jak ISO 14000).

Społeczne i ekonomiczne aspekty zrównoważonego rozwoju nie zostały do tej pory opracowane w takim samym stopniu, choć istnieje norma dotycząca odpowiedzialności społecznej (ISO 26000), a coraz więcej systemów uwzględnia te aspekty, zwłaszcza ekoznaki (ecolabel).

1.3 ZMIANY W ZAPOTRZEBOWANIU KLIENTÓW NA BARDZIEJ ZRÓWNOWAŻONE PRODUKTY I USŁUGI TURYSTYCZNE: IMPLIKACJE DLA PROJEKTOWANIA I REALIZACJI OFERT TURYSTYCZNYCH

1.3.A. WZMOCNIENIE ZMIAN W ZACHOWANIU: MECHANIZMY ZARZĄDZANIA I ROZWÓJ ŚWIADOMOŚCI

Rozwój turystyki w sposób bardziej zrównoważony jest pilną koniecznością, aby przynieść korzyści ekonomiczne i społeczne społecznościom lokalnym oraz poprawić ochronę i zachowanie środowiska.

Korzyści z turystyki i jej negatywne skutki dotyczą wszystkich interesariuszy: podmioty gospodarcze (publiczne i prywatne) działające w sektorze turystyki w danym regionie geograficznym; społeczności lokalne i użytkowników końcowych (turystów) w społeczeństwie obywatelskim; interesariuszy instytucjonalnych i decydentów w dziedzinie turystyki, środowiska, kultury, gospodarki i spraw społecznych. Interesariusze ci stanowią zatem grupy docelowe zarówno dla działań komunikacyjnych (podnoszenie świadomości), jak i strategii zaangażowania. Jak już wspomniano, mechanizmy zarządzania i wzmacnianie potencjału edukacyjnego są kluczem do zmian w kierunku zrównoważonego rozwoju turystyki.

Mechanizmy zarządzania w kontekście turystyki zrównoważonej powinny opierać się na wielopoziomowym procesie partycypacyjnym, obejmującym współpracę między podmiotami turystycznymi i charakteryzującym się dialogiem, elastycznością, inkluzywnością, innowacyjnością i otwartością.

Skuteczne zarządzanie jest ważne dla zapewnienia bardziej zrównoważonych form turystyki poprzez³²:

- Włączenie szerokiego grona zainteresowanych osób / grup jako aktywnych uczestników.
- Zapewnienie, że głosy wszystkich interesariuszy są słyszalne w procesie podejmowania decyzji, w tym mieszkańców, użytkowników końcowych i sektora prywatnego.
- Budowanie zaangażowania i zaufania, które są podstawą współpracy.
- Zdefiniowanie wspólnych zasad zrównoważonej turystyki dla wszystkich interesariuszy w określonym kontekście lokalnym/regionalnym.
- Dzielenie się wiedzą i informacjami

Informowanie interesariuszy o zagrożeniach i możliwościach związanych z turystyką ma kluczowe znaczenie dla zmniejszenia presji wywieranej przez turystykę, podniesienia świadomości i pobudzenia do zmiany zachowań. Można to robić poprzez:

³² Interreg MED project BleuTourMed_C3 (2020) Policy Factsheet #4: Governance as a tool for sustainable and responsible tourism in the Mediterranean region

https://sustainable-tourism.interreg-med.eu/fileadmin/user_upload/Sites/Sustainable_Tourism/horizontal_project/BTM_Documents/Policy_Factsheets/BTM_PolicyFactsheets_4_EN.pdf

- Podnoszenie świadomości na temat dziedzictwa naturalnego i kulturowego jako atutów wśród podmiotów prywatnych i instytucjonalnych, turystów i mieszkańców, informowanie o możliwościach biznesowych poprzez kampanie informacyjne, programy nauczania w szkolnictwie wyższym, grupy klastrów gospodarczych. Skuteczna komunikacja przyczynia się do wzmocnienia pozycji interesariuszy i ułatwia ograniczenie zużycia zasobów.
- Budowanie potencjału tych samych grup docelowych i społeczeństwa obywatelskiego poprzez szkolenia zawodowe i akademickie, warsztaty, platformy wymiany wiedzy i partnerstwa na rzecz współpracy w celu poprawy umiejętności.
- Stosowanie instrumentów ekonomicznych i zachęt. Na zmianę zachowań wpływają zarówno "kije", jak i "marchewki". Aby zachęcić do zmniejszenia zużycia wody, energii, przestrzeni lądowej i morskiej oraz pogorszenia stanu obszarów turystycznych, instrumenty ekonomiczne mogą odegrać ważną i skuteczną rolę.

1.3.B DYWERSYFIKACJA BRANŻY TURYSTYCZNEJ: ALTERNATYWNE MODELE TURYSTYKI

W turystyce występuje wyraźna sezonowość, która wynika z czynników fizycznych (np. pogoda, klimat lokalny, sezony sportowe), społecznych (święta szkolne lub religijne, trendy społeczne i moda) oraz ekonomicznych (modele biznesowe oparte na zasadach koncentracji - turystyka masowa, najbardziej widoczna w krajach nadmorskich). Ma to bezpośredni wpływ na lokalną gospodarkę i środowisko, prowadząc do koncentracji działalności, zwiększonego wykorzystania infrastruktury i większej liczby osób w krótszym okresie czasu.

Zarządzanie sezonowością oznacza położenie większego nacisku zarówno na wymiar przestrzenny i relacje między liniami brzegowymi, obszarami położonymi w głębi lądu i szlakami górskimi z jednej strony, jak i na wymiar sezonowy i relacje między zatrudnieniem, zyskami ekonomicznymi, wykorzystaniem infrastruktury i zasobów naturalnych.

Niezbędne jest zróżnicowanie produktów turystycznych, takie jak rejsy wycieczkowe i wypoczynek na wybrzeżu, ze względu na związane z nimi skutki. Alternatywne modele turystyki oferują mniej negatywny - a często nawet bardziej pozytywny - wpływ na środowisko, kulturę i społeczeństwo. W rzeczywistości zarówno popyt, jak i podaż pokazują, że coraz częściej pojawiają się ciekawe destynacje turystyczne w głębi lądu. Podmioty lokalne, reagując na te nowe potrzeby, tworzą nowe relacje, aby zwiększyć atrakcyjność swoich terenów i produktów lokalnych.

Zmniejszanie presji turystycznej polega na tworzeniu, rozwijaniu i promowaniu alternatywnych modeli turystyki, takich jak: turystyka kulturowa, turystyka wiejska, przyrodnicza i ekoturystyka, czy podróże korporacyjne w celu organizacji spotkań, konferencji i imprez.

Zainteresowanie konsumentów bardziej zrównoważonymi produktami turystycznymi już zaczęło wpływać na istniejące modele w kierunku bardziej przyjaznych i uczciwych podejść poprzez:

- Promowanie alternatywnych ofert poza sezonem
- Promowanie alternatywnych destynacji w głębi lądu
- Promowanie alternatywnych modeli turystyki (ekoturystyka, slow tourism, turystyka naturalna i wiejska, turystyka górska...).

PRZYDATNE LINKI

<http://sdt.unwto.org>

Zrównoważony rozwój w ramach sekcji turystycznej Światowej Organizacji Turystyki ONZ, zawierający różne zasoby i linki do tematów związanych ze zrównoważoną turystyką.

<https://www.oneplanetnetwork.org/sustainable-tourism>

Program One Planet Sustainable Tourism, opracowany przez wielostronne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju, wspiera przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym jako drogę do zrównoważonego rozwoju turystyki

<https://www.unwto.org/es/Measuring-Sustainability-Tourism>

Pomiar Zrównoważonego Rozwoju Turystyki (MST) to inicjatywa podjęta przez UNWTO, której celem jest opracowanie międzynarodowych ram statystycznych do pomiaru roli turystyki w zrównoważonym rozwoju.

<http://www.thetourismcolab.com.au/blog>

The Tourism CoLab: przydatne źródło informacji na temat turystyki regeneracyjnej: trendy, zagadnienia, artykuły, blogi, kursy, wydarzenia

<http://www.gstcouncil.org/gstc-criteria/>

Kryteria zrównoważonego rozwoju GSCT dla destynacji turystycznych, dla hoteli i organizatorów turystyki, w języku angielskim i kilku innych tłumaczeniach

<https://sdgs.un.org/goals>

Cele Zrównoważonego Rozwoju ONZ i postępy w ich realizacji

<https://hub.wtm.com/wtm-blog/>

Blog World Travel Market regularnie dostarcza informacji na temat trendów, wyzwań i innowacji w różnych sektorach turystyki pozyskanych od liderów branży

<https://www.travindy.com>

Przydatny zbiór wiadomości, wydarzeń i artykułów na temat turystyki zrównoważonej

PODSUMOWANIE

- Zasady zrównoważonego rozwoju, często określane jako "trzy filary" - ekonomiczny, społeczny i środowiskowy - są wzajemnie powiązаныmi podstawami tego, co reprezentuje ta koncepcja: gospodarka, społeczeństwo i środowisko. Zasady te są również nieformalnie określane jako zysk, ludzie i planeta.
- Zrównoważona turystyka to "turystyka, która w pełni uwzględnia swój obecny i przyszły wpływ ekonomiczny, społeczny i środowiskowy, zaspokajając potrzeby odwiedzających, przemysłu, środowiska i społeczności goszczących".
- Turystyka może przyczynić się, bezpośrednio lub pośrednio, do realizacji wszystkich 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. W szczególności została uwzględniona jako cel w Celach 8, 12 i 14, dotyczących odpowiednio: zrównoważonego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz zrównoważonego wykorzystania oceanów i zasobów morskich.
- Koncepcja turystyki regeneracyjnej, która opiera się na turystyce zrównoważonej, ale idzie o krok dalej, od 2019 roku zyskuje coraz większe uznanie na całym świecie i nie można jej ignorować. Zrównoważona turystyka jest podstawą turystyki regeneracyjnej; nie powinny być one postrzegane jako konkurencyjne i nie wykluczają się wzajemnie (skupienie się na jednej z nich nie oznacza wycofywania się z drugiej lub jej pomniejszania).
- Osiągnięcie i utrzymanie równowagi pomiędzy trzema filarami zrównoważonego rozwoju pomaga zmniejszyć negatywny wpływ turystyki na społeczności lokalne i środowisko naturalne w destynacjach turystycznych i musi być realizowane poprzez długoterminowe, zaplanowane i partycypacyjne odpowiedzialne zarządzanie miejscem docelowym, które angażuje wszystkich interesariuszy turystyki
- Kryteria GSTC to wytyczne i minimum, do którego powinny dążyć przedsiębiorstwa turystyczne, rządy i destynacje, aby osiągnąć zrównoważony rozwój ekonomiczny, społeczny, kulturowy i środowiskowy

PYTANIA DO SAMOOCENY POPRAWNYCH ODPOWIEDZI MOŻE BYĆ WIĘCEJ NIŻ JEDNA.

Pytanie 1: Zrównoważony rozwój społeczno-kulturowy...	
Odpowiedź 1	szanuje społeczno-kulturową autentyczność społeczności przyjmujących
Odpowiedź 2	zachowuje dziedzictwo kulturowe społeczności lokalnych
Odpowiedź 3	przyczynia się do zrozumienia i tolerancji międzykulturowej
Odpowiedź 4	angażowanie i upodmiotowienie społeczności lokalnych w planowanie i podejmowanie decyzji dotyczących zarządzania turystyką i jej przyszłego rozwoju na ich terenie
Odpowiedź 5	Wszystkie powyższe
Właściwe odpowiedzi	5
Pytanie 2: W jaki sposób turystyka zrównoważona i regeneracyjna łączą się ze sobą?	
Odpowiedź 1	Są to zupełnie różne trendy w turystyce, które nie są ze sobą powiązane
Odpowiedź 2	Zrównoważona turystyka jest podstawą turystyki regeneracyjnej
Odpowiedź 3	Turystyka regeneracyjna jest naturalnym dojrzewaniem do zrównoważonego rozwoju, który pozwala destynacjom turystycznym rozwijać się i rozkwiąć
Odpowiedź 4	Nie wykluczają się one wzajemnie (skupienie się na jednym nie oznacza wycofania się lub pomniejszenia drugiego)
Odpowiedź 5	Wszystkie powyższe
Właściwe odpowiedzi	2, 3, 4
Pytanie 3: Na jakich filarach opierają się kryteria GSTC?	
Odpowiedź 1	Zrównoważone zarządzanie
Odpowiedź 2	Skutki społeczno-gospodarcze
Odpowiedź 3	Skutki kulturalne
Odpowiedź 4	Oddziaływanie na środowisko
Odpowiedź 5	Wszystkie powyższe
Właściwe odpowiedzi	5
Pytanie 4: Do czego służy metoda "nośności"?	
Odpowiedź 1	Jest to metodologia służąca do identyfikacji i szacowania granic destynacji turystycznych.

Odpowiedź 2	Umożliwia ustalenie progów, po przekroczeniu których obiekty przyrodnicze lub kulturowe mogą nie wytrzymać dodatkowej liczby odwiedzających i działań..
Odpowiedź 3	Progi wyznaczone za pomocą tej metody można łatwo obliczyć.
Odpowiedź 4	Umożliwia on zwiedzającym zmierzenie, ile bagażu mogą wnieść do danej atrakcji turystycznej.
Odpowiedź 5	Wszystkie powyższe
Właściwe odpowiedzi	1 i 3
Pytanie 5: Jakie są mechanizmy zwiększania świadomości interesariuszy i ograniczania negatywnego wpływu turystyki?	
Odpowiedź 1	Zapewnienie, że w procesie podejmowania decyzji zostaną wysłuchane głosy wszystkich zainteresowanych stron, w tym mieszkańców, użytkowników końcowych i sektora prywatnego.
Odpowiedź 2	Budowanie zaangażowania i zaufania jako podstawa współpracy.
Odpowiedź 3	Informowanie wszystkich interesariuszy o zagrożeniach i szansach związanych z turystyką.
Odpowiedź 4	Stosowanie instrumentów ekonomicznych i zachęt w celu zmiany zachowań na bardziej odpowiedzialne.
Odpowiedź 5	Wszystkie powyższe
Właściwe odpowiedzi	5

BIBLIOGRAFIA

1. Purvis, B., Mao, Y. and Robinson, D (2019), *Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins*. *Sustainability Science* volume 14, pp. 681–695; <https://link.springer.com/article/10.1007/s11625-018-0627-5/figures/1>
2. OECD (2020), *OECD Tourism Trends and Policies 2020*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/6b47b985-en>
3. United Nations Environment Programme (UNEP) and World Tourism Organization (WTO) (2005), *Making Tourism more sustainable. A guide for Policy Makers*, <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284408214>
4. World Tourism Organization (WTO) (2013) *Sustainable Tourism for Development Guidebook* https://ceeto-network.eu/content/unwto_sustainable_tourism_for_development_guidebook_2013.pdf
5. *The Tourism CoLab resources on regenerative tourism*: <https://www.thetourismcolab.com.au/blog>
6. UNWTO, *A practical guide to tourism destination management*, 2019 <https://www.unwto.org/global/publication/practical-guide-tourism-destination-management>

